

III. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ

Βίος Ἀριστοτέλους ¹⁾

α. Γέννησις. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη ἐν Σταγείροις τῆς Χαλκιδικῆς τῷ 384 π. Χ. ἐκ πατρὸς Νικομάχου, ἰατροῦ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου Β΄., ὅστις ἦτο πατὴρ τοῦ περιφήμου βασιλέως Φιλίππου.

β. Παιδεύσις. Ἐνωρὶς ἀπορφανισθεὶς τοῦ πατρὸς ἦλθε 18ῆτης εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐγένετο ἐπὶ εἰκοσαετιᾶν μαθητῆς τοῦ φιλοσόφου Πλάτωνος μέχρι τοῦ θανάτου ἐκείνου (347 π. Χ.). Εἰ καὶ ἐτίμα καθ' ὑπερβολὴν τὸν διδάσκαλον, ὅμως διεφώνει πολλάκις πρὸς αὐτὸν λέγων τὸ πολυθρύλητον «Φίλος μὲν Πλάτων, φιλτάτη δ' ἀλήθεια». Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἦλθεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου διέτριψε πλησίον τοῦ φίλου καὶ συμμαθητοῦ Ἑρμείου, τυράννου τῆς πόλεως τῆς Μυσίας Ἀταρνέως, οὗτινος ἐνουμφεύθη τὴν θυγατέρα ἢ ἀδελφιδὴν.

γ. Ἐπάγγελμα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρμείου ἔλαβεν ἐπιστολήν τοῦ βασιλέως Φιλίππου, δι' ἧς προσεκαλεῖτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀποδεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ βασιλόπαιδος ἐπὶ 3 ἔτη. Πλὴν τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν διδασμάτων, τὰ ὅποια παρεῖχεν εἰς αὐτόν, ἠρμήγευσε καὶ τὴν Ἰλιάδα, ἐν ἣ ἐδείκνυεν εἰς τὸν μαθητὴν τὰ ὑψηλὰ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς πρότυπα. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον, ὁ Ἀριστοτέλης ἦλθεν εἰς Ἀθήνας,

¹⁾ Ὑποδείγματα διδασκαλίας βιογραφιῶν ἰδὲ ἐν Διδακτικῶν σ. 179 κ. ἑ. καὶ 272 κ. ἑ.

δπου ἰδρυσεν ἐν τῇ γυμνασίῳ Λυκείῳ σχολὴν φιλοσοφικὴν, κληθεῖσαν Περιπατητικὴν ἐκ τῶν ἐν περιπάτῳ γινομένων διαλέξεων. Ἐκεῖ ἐδίδασκεν οὐ μόνον τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥητορικὴν. Εὐπορος ὢν, λαμβάνων δὲ καὶ παρὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου πλούσια δῶρα εἶχεν ἀφθονὰ τὰ μέσα διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ μελέτας ἢ σχολεῖτο εἰς τὴν ζωολογίαν, βοτανικὴν, μηχανικὴν, ῥητορικὴν, πολιτικὴν ἱστορίαν, ποιητικὴν, μεταφυσικὴν. Ἐγραψε δὲ 146 συγγράμματα ἢ καὶ πολὺ περισσότερα, ποικίλου περιεχομένου.

δ. Θάνατος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι ἐμίσουν τοὺς Μακεδόνας, κατηγορήσαν τὸν Ἀριστοτέλην ὡς ἄθεον. Ὁ ἀνὴρ φοβηθεὶς ἔφυγεν εἰς Χαλκίδα εἰπὼν ὅτι οὐ βούλεται Ἀθηναίους δις εἰς φιλοσοφίαν ἐξαμαρτεῖν (ὕπαινιτόμενος καὶ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους). Ἐκεῖ ἀπέθανε τῷ 322 π. Χ. ἐκ στομαχικοῦ νοσήματος.

ε. Χαρακτηρισμός. Ὁ Ἀριστοτέλης ἦτο φιλοπονώτατος, πολυμαθέστατος, ἐγκυκλοπαιδικώτατος, φιλαλήθης· κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐθεωρεῖτο θεόπνευστος καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον παρεκώλυε τὴν ἀποδοχὴν τῶν νέων ἀστρονομικῶν θεωριῶν (περὶ τῆς κινήσεως τῆς γῆς κλπ.).

ς. Ἡ Πολιτεία Ἀθηναίων. Μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους περιλαμβάνοντο καὶ αἱ *Πολιτεῖαι*, ἐν αἷς περιέγραφε τὰ πολιτεύματα 158 πόλεων. Τὸ πολύτιμον τοῦτο ἔργον πλὴν ἀποσπασμάτων ἀπωλέσθη ἀτυχῶς. Ἀλλ' εὐμεγῆς μοῖρα ἔφερεν εἰς φῶς τῷ 1891 ἐξ αἰγυπτιακοῦ παπύρου τὴν σπουδαιοτάτην καὶ πρώτην τῶν Πολιτειῶν αὐτοῦ, τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν, ἧς ὁμοίως ἐλλεῖπει πλὴν ἄλλων τινῶν κεφαλαίων καὶ ἡ ἀρχή. Ἐν ταύτῃ θὰ περιέγραφε τὴν ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων, ἣ ὁποία ὑποτίθεται ὅτι ἔχει ὡδε :

Ἡ Ἀττικὴ τὸ πάλαι κατὰ τὰς παραδόσεις περιελάμβανε 12 κώμας αὐτονόμους καὶ ἀνεξαρτήτους. Αἱ σπουδαιότεραι τούτων ἦσαν αἱ ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀθηναίων, ἐνθα κατοικοῦν τρία φύλα, α') οἱ αὐτόχθονες κατοικοῦντες τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ΝΑ αὐτῆς.

β') οἱ Ἴωνες ἐπὶ τῆς Ἄγρας (τοὺς περὶ τὸ στάδιον λόφους) πρὸς Ἀ τῆς ἀκροπόλεως καὶ γ' οἱ συμμιγεῖς ξένοι ἐπὶ τῶν λόφων τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Μουσείου πρὸς Δ τῆς ἀκροπόλεως. Ἄλλ' ὁ γενάρχης τῶν Ἴώνων Ἴων ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους τῶν τριῶν τούτων κωμῶν νὰ συνοικήσωσιν ἐν μιᾷ πόλει περὶ τὴν ἀκρόπολιν, διὰ τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια παρεῖχεν ὁ τόπος οὗτος (ἐντεῦθεν καὶ ὁ πληθ. Ἀθηναί). Ἵστερον δὲ κατελύθησαν ὑπὸ τοῦ Θησέως αἱ ἀρχαὶ καὶ τῶν ἄλλων αὐτονόμων πόλεων καὶ ὑπεχρεώθησαν πᾶσαι νὰ ἐνωθῶσι πολιτικῶς μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, αἷτινες κατέστησαν ἡ πρωτεύουσα τοῦ νέου ἠνωμένου κράτους, ἡ δὲ ἑορτὴ τῆς Ἀθηναῶν ἢ τελουμένη τὸ πρῶτον ὑπὸ μόνων τῶν Ἀθηναίων γίνεται κοινὴ ἑορτὴ τῆς ὅλης πολιτείας, ὡς μαρτυρεῖ τὸ νέον αὐτῆς ὄνομα Παναθήναια. Μετὰ τὴν πολιτικὴν ταύτην ἔνωσιν τὰ γένη, τὰ ὅποια ἤρχον τέως ἐν ταῖς αὐτονόμοις πόλεσι, μετόκησαν εἰς Ἀθήνας, ἵνα μετάσχωσι τῶν ἀρχῶν τῆς νέας πολιτείας. Ἐντεῦθεν γυξήθη τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ἀνάμνησιν τῆς συνοικήσεως ταύτης ἐώρταζον κατ' ἔτος τὰ Συνοίκια ἢ Μετοίκια.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης παρίστανται οἱ Ἀθ. διηρημένοι εἰς 4 φυλάς, αἱ φυλαὶ εἰς φρατρίαὶ καὶ αἱ φρατρίαὶ εἰς γένη. Τῆς ὅλης πολιτείας προΐσταται ὁ βασιλεὺς, τῶν δὲ 4 φυλῶν οἱ 4 φυλοδασιλεῖς συμπαρεδρεύοντες τῇ βασιλεῖ. Οὕτω προβαίνων ὁ Ἀριστοτέλης φθάνει εἰς τὴν περιγραφὴν σοβαρωτάτου γεγονότος, οὐ σφίζεται μόνον ἡ λύσις, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ σφζομένου μέρους τῆς Ἀθ. Πολ. Τούτου τὸ περιεχόμενον θὰ μάθωμεν ὅπως ἐξιστορήθη διὰ τῆς χειρὸς τοιοῦτου συγγραφέως.

1. Ἄγος. Ὁ Ἀθηναῖος Κύλων, ὅστις ἀνήκεν εἰς ἀρχαίαν οἰκογένειαν εὐπατριδῶν, ἀναδειχθεὶς τῇ 640 π. Χ. Ὀλυμπιονίκης καὶ νυμφευθεὶς θυγατέρα τοῦ τυράννου τῶν Μεγάρων Θεαγένους, ἐπαιρόμενος διὰ ταῦτα ἐζήτησε νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὴ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων καὶ ὀπαδῶν, λαδῶν δ' ἐπικουρίαν καὶ παρὰ τοῦ πενθεροῦ, κατέλαβεν ἐν ἑορτῇ τῶν Ὀλυμπίων τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου ἦσαν τὰ ἱερὰ τῆς πόλεως.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἅμα μυχθόντες τοῦτο συρρέουσι πανταχόθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Μεγακλέους, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλκμέωνος, πολιορκοῦσι τοὺς ἀσεβεῖς. Παρατεινομένης τῆς πολιορκίας οἱ πολιορκούμενοι ἔπασχον ἐξ ἐλλείψεως τροφῶν καὶ ὕδατος· ὅθεν ὁ μὲν Κύλων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπέδρασαν ἐκεῖθεν, οἱ δὲ λοιποὶ Κυλώνειοι κατέφυγον ὡς ἰκέται ἐπὶ τοὺς βωμοὺς τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου πολλοὶ ἀπέθνησκον, ἕως ἐπείσθησαν ὑπὸ τοῦ Μεγακλέους νὰ ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν ἐπὶ τῷ ὄρω μηδὲν νὰ πάθωσιν· πρὸς μείζονα δ' ἀσφάλειαν ἐξήλθον τῆς ἀκροπόλεως κρατοῦντες νῆμα, οὗ τὴν ἄκραν εἶχον δέσει ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς (πρὸ τοῦ Ἐρεχθείου· ἰδ. Διδακτικῶν σ. 69). Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὴν ἐξοδὸν τὸ νῆμα ἐκόπη εἴτε αὐτομάτως εἴτε διὰ δόλου τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ οὗτοι πείσαντες τὸ πλῆθος ὅτι οἱ θεοὶ ἡρνοῦντο νὰ ἔχωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τοὺς ἀσεβεῖς κατέσφαξαν πάντας τοὺς περὶ Κύλωνα καὶ δὴ πολλοὺς ἐπ' αὐτῶν τῶν βωμῶν τῶν Εὐμενίδων ὑπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον, εἰς οὓς εἶχον καταφύγει ὡς ἰκέται.

Ἡ σφαγὴ τῶν ἰκετῶν ὑπῆρξε πρᾶξις ἀνοσία, κληθεῖσα Κυλώνειον ἄγος (μίασμα καὶ βεβήλωσις τῶν ἱερῶν), καὶ οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἐναγεῖς καὶ ἀλιτήριοι. Διὸ οἱ θεοὶ ἐξοργισθέντες διὰ τοῦτο ἐξαπέστειλαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν λοιμώδεις νόσους καὶ πολλὰ ἄλλα δεινά, ἐν ᾗ ἡ πόλις ἐσπαράσσετο καὶ ὑπὸ στάσεων μεταξὺ Κυλωνείων καὶ Ἀλκμεωνιδῶν περὶ τῶν ὑπευθύνων τῶν κακῶν. Τέλος τῆς συμβουλῆς τοῦ Σόλωνος ἐδέχθησαν οἱ Ἀλκμεωνίδαι νὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τὴν κρίσιν ἐκτάκτου δικαστηρίου συγκροτηθέντος ἐκ 300 εὐπατριδῶν, ἐν ᾗ παρέστη ὡς κατήγορος ἐκείνων ὁ Μύρων, καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχεται τὸ σωθὲν τμήμα τῆς Ἀθην. Πολιτείας.

Τὸ ἔτος τῆς ἀποπείρας τοῦ Κύλωνος ἦτο ἐν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἐτῶν μετὰ τὸ 640 π. Χ. καὶ πρὸ τοῦ 621, ὅτε ἐνομοθέτησεν ὁ Δράκων, ἦτοι ἐν τῶν ἐτῶν 636, 632, 628, 624· πιθανώτερον φαίνεται τὸ 632 π. Χ.

Ἐπιμενίδης ἐκ Κνωσσοῦ τῆς Κρήτης, περὶ οὗ πολλὰ καὶ

θαυμαστά διηγοῦντο οἱ "Ἕλληνας" παῖς εἰσελθὼν ποτε ἐντὸς σπη-
λαίου ἐκοιμήθη ἐκεῖ 57 ἔτη (παροιμ. Ἐπιμενίδου ὕπνος). Ἐλέ-
γετο σοφὸς περὶ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, θεοφιλὴς, ἰατρὸς καὶ
μάντις, μαντεύων οὐχὶ τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ περὶ τῶν γενομένων ἤδη,
ὄντων ὁμῶς σκοτεινῶν καὶ ἀδήλων, καὶ καθαρτής. Ἐξήσεν ἔτη
154 ἢ 157 ἢ κατὰ τοὺς Κρήτας 299. Κληθεὶς εἰς Ἀθήνας διε-
ταξε ν' ἀπολύσωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου πρόβατα λευκὰ καὶ
μέλαινα καὶ ὅπου ταῦτα ἔμελλον γὰ κατακλιθῶσιν, ἐκεῖ νὰ θυσια-
σθῶσιν. Αἱ οἰκίαι ἐκαθάρθησαν διὰ κλάδων δάφνης, ἰδρῦθησαν
ἀγάλματα καὶ βωμοὶ θεῶν καὶ ἐγένοντο μεγάλαι θυσίαι. Οὕτω
διηλλάγησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς παρωργισμένους θεοὺς καὶ
ἀποκατέστη ἐν τῇ χώρᾳ ἡ γαλήνη.

Ἡ κάθαρσις τοῦ Ἐπιμενίδου ἐγένετο βραχὺ μετὰ τὴν δίκην,
τῷ 600 π. Χ. ἢ μάλλον τῷ 596-5 ὀλίγον πρὸ τῆς νομοθεσίας
(594 π. Χ.) τοῦ Σόλωνος. Ὅτι ἡ δίκη ἐγένετο πολλὰ ἔτη μετὰ
τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύλωνος μαρτυρεῖ καὶ ἡ λ. αὐτοί, καὶ ἦν οἱ
δραῖσται (τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν) εἶχον ἤδη ἀποθάνει.

3. Ἀριστινδην καὶ πλουτίνδην. Διότι εὐγενεῖς ἐνομίζοντο
μόνον οἱ ἔχοντες ἀρχαῖον πλοῦτον καὶ ἀρετὴν (ἀνδραγαθίαν).

[Διὰ βίου μέχρι τοῦ ἔτους 752 π. Χ. δεκαέτηριαν μέχρι τοῦ
682 ἔκτοτε ἡ ἀρχὴ τῶν θ' ἀρχόντων ἐγένετο ἐνιαυσία.]

2. Βασιλεύς. Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα ἐν Ἑλλάδι ἦτο ἡ κλη-
ρονομικὴ βασιλεία. Οἱ βασιλεῖς ἐπιστεύετο ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ
Διὸς καὶ ἐκαλοῦντο διὰ τοῦτο διογενεῖς καὶ διοτρεφεῖς, παρ' αὐτοῦ
δὲ ἐλάμβανον καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἧς σύμβολον ἦτο τὸ
σκῆπτρον. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἦτο τριπλῆ, ὁ βασιλεὺς ἦτο α) ἀρχιστράτηγος ἐν πολέμῳ, β) ἀνώτατος δικαστής καὶ γ) ἀνώτατος ἱερεὺς. — Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς πρὸ πάσης ἀποφάσεως συνεδουλεύετο καὶ τὴν λεγομένην βουλήν τῶν γερόντων ἦτοι τοὺς ἀρίστους ἐκ τῶν περὶ αὐτόν, τοὺς μεγιστᾶνας, ὧν πολλοὶ ἦσαν συγγενεῖς αὐτοῦ, καλῶν αὐτοὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰς δεῖπνον καὶ μετὰ τοῦτο συσκεπτόμενος μετ' αὐτῶν. — Ἀλλὰ καὶ τῆς βουλῆς αἱ ἀποφάσεις ὑπεδάλλοντο ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἀγορᾶς τοῦ δήμου (ἐκκλησίας),

ἥτις συνεκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ κηρύκων καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκρίνη ἢ ν' ἀποδοκιμάσῃ διὰ βοῆς τὴν ἀπόφασιν τῆς βουλῆς.

Διὰ τοῦ χρόνου ὅμως οἱ ἀποτελοῦντες τὴν βουλήν, οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, σφετερισθέντες τὰ δικαιώματ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξουσίαν κατέλυσαν τὴν βασιλείαν καὶ ἔλαβον αὐτοὶ τὴν διοίκησιν, ἰδρύσαντες γένον πολίτευμα, τὴν ἀριστοκρατίαν, κυβέρνησιν τῶν ἀρίστων. Κατ' ὀλίγον ὅμως εἰς τὴν κυβέρνησιν εἰσῆρχοντο καὶ ἄλλοι μὴ ἀριστοὶ, μὴ καταγόμενοι ἐκ βασιλικοῦ γένους ἢ εὐγενεῖς, ἀλλ' ἀπλῶς πλούσιοι ἢ ἰσχυροί, καὶ τότε ἡ ἀριστοκρατία λαμβάνει τὴν μορφήν τῆς ὀλιγαρχίας, ἐν ἣ κυβερνῶσιν ὀλίγοι, ἀλλ' οὐχὶ οἱ ἀριστοὶ, οὐχὶ οἱ εὐπατρίδαι. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἀριστοτέλους εἶδομεν πῶς ἐξειλίχθη ἡ βασιλεία ἐν Ἀθήναις. Εἰς τὸν βασιλέα ἐκ τῆς πατρῆου ἐξουσίας ἔμεινε μόνον ἡ ἐπιμέλεια τῶν θρησκευτικῶν.

Ἰων υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κρεούσης, θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως βασιλέως τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε ἐπεζητήθη ἡ πολιτικὴ ἔνωσις τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων κωμῶν τῆς Ἀττικῆς εἰς μίαν πολιτείαν, μόνη ἡ Ἐλευσίς ὑπὸ τὸν βασιλέα Εὐμολπον ἀντέστη πεισιμόνως εἰς τοῦτο καὶ ἐντεῦθεν ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Ἐλευσίνος, καθ' ὃν ὁ Ἐρεχθεὺς δι' ἰδίαν ἀδυναμίαν ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῶν Ἰώνων, ὧν ὁ γενάρχης Ἰων διορίσθη πολέμαρχος πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Μετὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Ἐλευσίνος πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐπὶ τινὰ χρόνον τὸ ἀξίωμα τοῦ πολέμαρχου θὰ ἐδίδοτο μόνον εἰς Ἰωνας.

3. Ἀρχων Μόνον εἰς νεωτέρους χρόνους καλεῖται ἐπιώνυμος ἀρχων ὡς δίδων τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸ ἔτος.

Μέδων υἱὸς τοῦ Κόδρου. Ἀκαστος διάδοχος τοῦ Μέδοντος.

* Ομνύουσι - τὰ ὅρκια ποιήσιν. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι οἱ 9 ἀρχοντες πρὶν ἀναλάβωσι τὴν ἀρχὴν ὤφειλον νὰ ὁμόσωσι δίς, πρῶτον ἀναβαίνοντες ἐπὶ τοῦ ὀρκίου λίθου ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ὀρκιζόμενοι ὅτι θὰ ἀρξῶσι δικαίως, κατὰ τοὺς νόμους καὶ ἀδεκάστως (ὀμνύουσι), καὶ δεύτερον ἀνερχόμενοι εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐπαναλαμβάνοντες

τὸν ὄρκον (τὰ ὄρκια ποιήσιν), γινόμενον ἴσως ὅπως εἶχε καθιερωθῆ ἐπὶ Ἀκάστου.

4. Θεσμοθέται. Θεσμίαι = στοιχειώδεις νόμοι ἀπορρεύσαντες ἢ ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἐθίμων, ἀγράφων νόμων (πρβλ. τὰ κρατοῦντα καὶ σήμερον ἐν Ἰαχῶ τῆς Ἑλλάδος, ἐν Μάνη κλπ.), ἢ ἐκ τῆς πείρας τῶν δικαστῶν ἀπὸ τῆς διεξαγωγῆς τῶν δικῶν. "Ὅθεν θεσμοθέται = (κυρίως) δικασταὶ καθορίζοντες τὰς μεγάλας ποικιλίας τῶν περιπτώσεων ἐν ταῖς δίκαις, τὰς μὴ προσπιπτούσας εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν συναδέλφων των (φόνος ἐκ προνοίας, ἀκούσιος, ἐν δρασμῇ ψυχικῆς ὀρμῆς κλπ.), καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν γραπτῶν νόμων δυνάμενοι εὐλόγως νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς νομοθέται.

5. Βουκολεῖον ἱερόν τοῦ τετυρομόρφου Διονύσου, οὗ οἱ θεράποντες ἐκαλοῦντο Βουκόλοι ἔκειτο παρὰ τὸ πρυτανεῖον. Κατὰ τὰ Ἀνθεστήρια, μίαν τῶν Διονυσιακῶν ἑορτῶν, τελουμένην κατὰ μῆνα Ἀνθεστηριῶνα (Φεβρ.-Μαρτ.), ἡ σύζυγος τοῦ ἄρχοντος βασιλέως (ἡ βασίλισσα) εἰσερχομένη εἰς τὸ βουκολεῖον παρέμενε ἐν αὐτῇ καθ' ὅλην τὴν νύκτα, νυμφευομένη τὸν θεὸν Δίονυσον, ὡς ὑπετίθετο. Ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ὁ ἄρχων βασιλεὺς εἶχε τὸ ἀρχεῖον αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ στοᾶ.

Πρυτανεῖον οἶκημα ἐπὶ τῶν Β ἢ ΒΑ κλιτύων τῆς ἀκροπόλεως, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως, ἀφ' οὗ ἐκεῖ ἐστήθησαν κατόπιν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Ἐπιλύκειον οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἐπιλύκου, ὡς ἐσφαλμένως λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως ἐπὶ Λυκείῳ = πλησίον τοῦ Λυκείου· τὸ Λύκειον ἦτο ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐν τῇ περιόλῳ αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ γυμνάσιον Λύκειον (παρὰ τὰ σημερινὰ Διαδοχικὰ ἀνάκτορα).

Θεσμοθετεῖον παρὰ τὸ πρυτανεῖον· ἐν τῇ θεσμοθετείᾳ καὶ ἐστιτοῦντο οἱ θεσμοθέται δημοσίᾳ δαπάνῃ.

6. Ἡ τῶν Ἀρσοπαγιτῶν βουλή. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας ἀπετέλει τὸ μόνιμον περὶ τὸν βασιλέα συμβούλιον, τὴν βουλὴν τῶν γερόντων, τὴν συνεργαζομένην μετ' ἐκείνου ἐν τῇ διοικήσει τῆς πολιτείας καὶ ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς δικαιοσύνης· ἐντεῦθεν καὶ

τὸ ὄνομα *βουλή*. Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλικῆς μοναρχίας ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας καὶ ἀπετέλει τὸ συμβούλιον τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων, Ἀρεοπαγίται δὲ καθίσταντο ἐκεῖνοι ἐκ τῶν θ' ἀρχόντων, ὅσοι κατὰ τὴν λογοδοσίαν (εὐθύνας) αὐτῶν ἅμα τῇ λήξει τῆς ἀρχῆς ἀπεδείκνυον ὅτι ἤρξαν ἀμέμπτως. Ἐπειδὴ δὲ οἱ θ' ἀρχόντες ἦσαν πλούσιοι εὐπατρίδαι, προαγόμενοι δὲ ἐγίνοντο Ἀρεοπαγίται λαμβάνοντες τὸ ὑπατοῦ τῆς πολιτείας ἀξίωμα, φυσικῶς αὐτοὶ εἶχον τὴν μέγιστην δύναμιν καὶ οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν (διὸ) ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν εἶναι ἡ μόνη, ἣτις διετηρήθη ἰσοβία μέχρι σήμερον.

Ἡ Βουλὴ φέρει καὶ τὰ ὀνόματα Ἀρειος πάγος, ἢ ἐξ Ἀρ Π. βουλῆ, ἢ ἐν Ἀρ. Π. βουλῆ, ἢ ἄνω βουλῆ, ἢ Ἀρεοπαγιτικὴ βουλῆ, οἱ Ἀρεοπαγίται καὶ ἄλλα τὸ ὄνομα Ἀρειος πάγος, ἐξ οὗ παρήχθησαν τὰ ἄλλα, εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ χώρου, ὅπου συνήθως αἰσυνεδροῦν τῆς βουλῆς (πάγος=βράχος (πεπηγώς): Ἀρειος, διότι ὑπ' αὐτὸν ἐν σπηλαίῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τῶν Εὐμενίδων (Ἐρινύων), κίτινες ἐκαλοῦντο καὶ Ἀραι (κατάραι, τιμωραὶ, ὡς τιμωροῦσαι τὰ ἁμαρτήματα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, τὴν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἄλλα): ὅθεν Ἀρειος πάγος=βράχος τῶν Ἀρῶν).

4. *Μετὰ ταῦτα*: μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύλωνος.

Ἐπ' Ἀριστοκράτου ἀρχόντος τῷ 621 π. Χ. Ὁ Δράκων φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶχεν ἐκλεχθῆ θεσμοθέτης.

2. *Ὅπλα*. Ὁ πλήρης ὀπλισμὸς τοῦ ὀπλίτου (πανοπλία) περιελάμβανε κνημιῖδας, θώρακα, κράνος, δόρυ, ἀσπίδα, ξίφος· ὅθεν ἡ τιμὴ αὐτῶν δὲν θὰ ἦτο μικρὰ καὶ διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἠδύναντο πάντες νὰ μετέχωσι τῆς πολιτείας, ἦς μέχρι τοῦδε μετεῖχον μόνον οἱ πλούσιοι εὐπατρίδαι (πεντακοσιομέδιμοι καὶ ἵππεις, περὶ ὧν ἰδ. κατωτέρω): θὰ ἠδύναντο ὅμως ἦδη ἐκ τοῦ ἄλλου πλήθους νὰ μετάσχωσιν οἱ ζευγῖται. Ἡ λ. δηλοῖ κυρίως τὸν ἔχοντα ζεύγος βοῶν ἢ ἵππων ἢ ἡμιόνων ἀροτήρων, εἶτα δὲ, ὡς ἐνταῦθα, τὸν κύριον τὸσης γῆς, ὅσιν θὰ ἠδύνατο νὰ καλλιεργήσῃ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ διὰ ζεύγους ἀροτριῶντων κτηνῶν (καὶ ἡμεῖς: ὁ δεῖνα ἔχει ἓνα ζευγάρι χωράφι). Οἱ δὲ πελάται ἢ ἐκτῆμοροι, οἱ καλλιεργοῦντες :

ξένους ἀγρούς, τοὺς τῶν εὐπατριδῶν, ἦτο ἀδύνατον διὰ τὴν πενίαν νὰ μετάσχωσι τῆς πολιτείας. Ζευγίται καὶ πελάται ἀποτελοῦσι τὸ πλῆθος, τοὺς πολλοὺς τοῦ Ἀριστοτέλους.

Μνῶν. 6 ἔδολαι = 1 δραχμή· 100 δρ. = 1 μνα· 60 μναί = 1 τάλαντον· μνα καὶ τάλαντον ἦσαν ποσὰ χρημάτων, οὐχὶ νομίσματα· ἐπὶ Δράκοντος αἱ συναλλαγαι ἐγίνοντο δι' Αἰγινητικῶν νομισμάτων ἢ διὰ βοῶν καὶ ἄλλων κτηνῶν. Ἴδὲ κατωτέρω ἐν κ. 10 ἐκτενῶς τὰ περὶ συναλλαγῶν καὶ νομισμάτων.

Παῖδας. "Ἴνα μὴ, φονευομένου ἐν τῇ μάχῃ τοῦ στρατηγοῦ ἢ ἱππάρχου, ἀφανισθῇ τὸ γένος αὐτοῦ, ὅπερ ἐνομιζέτο μεγίστη συμφορὰ. Ἄλλως οἱ ἔχοντες παῖδας ἡμιφυεῖς καὶ κτηματικὴν περιουσίαν, ἐὰν δι' ἰδίαν ἀπερισκεψίαν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ πολέμου ἢ διὰ προδοσίαν ἠττώντο, ἐμελλον νὰ ἀπολέσωσι πολὺ περισσότερα τῶν ἄλλων. Ἴσως διὰ τῆς ἡλικίας τῶν παίδων ὀρίζεται ἐμμέσως καὶ ἡ ἡλικία τῶν στρατηγῶν καὶ ἱππάρχων.

Πρυτάνεις. [Οὕτω φαίνεται ὅτι ἐκαλοῦντο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος οἱ 9 ἄρχοντες οἱ κληρονομήσαντες τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ὡς καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀντὶ τῆς καταλυθείσης βασιλείας ἦρχεν ὁ καλούμενος πρύτανις. Ἐπίσης ἐν Ἀθήναις ὁ ἄρχων, ὅστις ἦτο ὁ πρόεδρος (πρύτανις) τῶν 9 ἀρχόντων, εἶχε τὸ ἀρχεῖον αὐτοῦ πρὸ τοῦ Σόλωνος καὶ μετ' αὐτὸν ἐν τῇ πρυτανείῳ.] Ἐνταῦθα εἶναι οἱ πρόεδροι τῆς βουλῆς.

Εὐθύναι. Πάντες οἱ ἄρχοντες ἅμα τῇ λήξει τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ὑπέκειντο εἰς λογοδοσίαν τῶν ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς πεπραγμένων.

3. **Τετρακοσίους καὶ ἓνα** πρὸς ἀποφυγὴν ἰσοψηφίας· οὕτω καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Δράκοντος κατασταθέντες ἐφέται (ἰδ. κατωτέρω ἐν τέλει τοῦ κεφ.) ἦσαν 51, τὰ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος κατασταθέντα ἡλιαστικά δικαστήρια ἀπετελοῦντο ἕκαστον ἐκ 501 ἢ 1001 δικαστῶν.

Βουλὴ - ἐκκλησία. Ἀτυχῶς οὐδὲν περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν μανθάνομεν.

Πεντακοσιομέδιμνος. Μέδιμνος εἶναι μέτρον ξηρῶν προϊόντων (σιτηρῶν κλπ. πρὸς τὸ ἡμέτερον κοιλὸν ἢ ἡμῖκοιλον) περι-

λαμβάνων ἐπὶ Δράκοντος 72, 74 λίτρας. Πεντακοσιομέδιμνος εἶναι ὁ ἔχων ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμων ἢ τοῦλάχιστον τοσοῦτων.

Ἴππεῖς: εὐπατρίδαι συντηροῦντες ἵππον ἢ ἄρμα πολεμιστήριον καὶ στρατευόμενοι ἔφιπποι ἢ ἐφ' ἄρματος· διὰ τοῦτο αἱ τοιαῦται ἀριστακραταὶ ἐκαλοῦντο καὶ πολιτεῖαι ἱππέων.

Ζευγίτης μίαν. Τὸ δικαίωμα τοῦ μετέχειν τοὺς ζευγίτας τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς ἦτο δι' αὐτοὺς δῶρον ἄδωρον καὶ ἐν τῶν ὀλιγαρχικῶν σοφισμάτων τῆς νομοθεσίας· διότι μετέχοντες μὲν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βουλῆς ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ καταλείπωσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν, μὴ μετέχοντες δὲ ἐτιμωροῦντο διὰ προστήμου.

4. **Ἡ ἐξ Ἀρείου π. βουλή.** Ταύτης ἐμείωσε μέγਾਲως τὴν ἐξουσίαν, διότι ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτῆς α') τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας, καταστήσας μόνον φύλακα τῶν νόμων καὶ ἐπόπτην τῶν ἀρχῶν, ἵνα κατὰ τοὺς νόμους ἄρχῶσι, καὶ β') τὰς φονικὰς δίκας, ἀναθεὶς τὴν ἐκδίκασιν τούτων εἰς τοὺς 51 ἐφέτας.

Πλὴν τῆς πολιτείας ὁ Δράκων ἔθηκε καὶ νόμους, ἐξ ὧν ἐξαίρονται οἱ φονικοί, οὓς διетήρησε καὶ ὁ Σόλων. Τὰ περὶ τῶν φονικῶν νόμων, τῆς ἀυστηρότητος αὐτῶν (δρακόντειος κλπ.) ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου τῆς Ἱστορίας.

5. 2 **Εἶλοντο ἄρχοντα τῷ 594 π. Χ.**

Ἐλεγεία: εἶδος τῆς λυρικῆς ποιήσεως (τῆς ἐκφραζούσης τὰ συναισθήματα τῆς ψυχῆς) ἔχουσα κατ' ἀρχὰς θρηνηῶδες περιεχόμενον καὶ συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ παθητικοῦ αὐλοῦ· κατόπιν εἶχε ποικίλιν περιεχομένου.

Ἴαονίας. Αἱ Ἀθηναὶ ἐνομιζοντο ὡς ἡ μητρόπολις τῶν Ἰώνων, διότι ὁ Ἴων ὁ γενάρχης τῶν Ἰώνων ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πολέμαρχος ἐν Ἀθήναις, καὶ πατὴρ τοῦ Αἰγικόρεως, Ὁπλητος, Γελέοντος καὶ Ἀργάδου, ἐξ ὧν ὠνομάσθησαν αἱ 4 φυλαὶ τῆς Ἀττικῆς, οἱ Αἰγικορεῖς, οἱ Ὁπλητες, οἱ Γελέοντες καὶ οἱ Ἀργαδεῖς.

3. **Τῆ φύσει.** Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξηγεστίδου ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Νηλειδῶν, ἐξ οὗ ὁ Κόδρος, ὁ Πεισίστρατος, ὁ Κλεισθένης, ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀλκιδιάδης, ὁ Πλάτων.

Τῆ δόξῃ. Οἱ Μεγαρεῖς ἐπωφελοῦμενοι τὰς ἐν Ἀθήναις ταραχὰς ἐκ τοῦ Κυλωνείου ἄγους κατέλαβον τὴν Σαλαμίνα, ἣν μάστιγν πειραθέντες πολλάκις νὰ ἀνακτήσωσιν οἱ Ἀθ. ἐψήφισαν νόμον, δι' οὗ ἠπειλεῖτο ποινή θανάτου κατὰ παντός, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ προτείνῃ τὴν ἀνάκτησιν τῆς νήσου. Ἀλλ' ὁ Σόλων ἀλγῶν ἐπὶ τῇ ταπεινώσει τῆς πατρίδος ἐξέρχεται ἡμέραν τινα τοῦ οἴκου φορῶν τὸν πῖλον τοῦ παράφρονος, συνοδευόμενος δὲ ὑπὸ σμήνους ἀγυιοπαίδων καὶ πολλῶν ἐκπλήκτων Ἀθηναίων ἔρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπὸ τοῦ λίθου, ὀπόθεν ἐκήρυττεν ὁ κήρυξ, ἀπήγγειλε περιπαλιῆς τὴν ἐξ 100 στίχων ἐλεγείαν αὐτοῦ, τὴν Σαλαμίνα, δι' ἣς τόσον συνεκίνησε τοὺς Ἀθ., ὥστε οὗτοι λύσαντες τὸν νόμον καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σόλωνος κατώρθωσαν νὰ ἀνακτήσωσιν τὴν νήσον (πρὸ τοῦ 600 π. Χ.).— Ἐπίσης ὁ Σόλων εἶχε πολὺ συντελέσει εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Κυλωνείου ἄγους.

Τῆ οὐσίᾳ. Διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς ἐτρέπη ἐπὶ τὸ ἐμπόριον καὶ δι' ἰδιοκτῆτου πλοίου τὸ μὲν ἐξήγε προϊόντα τῆς Ἀττικῆς, τὸ δὲ εἰσήγεν εἰς αὐτὴν ξένων προϊόντα.

6. Ἡλευθέρωσε. Πῶς θὰ ἀπέδωκε τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πωληθέντας ὡς δούλους ἀγνοοῦμεν.

2 Παλαιοπλούτους. Οἱ φίλοι οὗτοι τοῦ Σόλωνος ἐκαλοῦντο σκωπτικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθ. καὶ χρεωκοπίδαι.

Χρεῶν ἀποκοπαί. Αὗται ἦσαν ὀλιγαὶ ἀποσθένσεις πάντων τῶν χρεῶν, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καὶ τῶν δημοσίων.

7. Οἱ κύρβεις πυραμίδες ξύλιναί τετράπλευροι λελευκιμένοι (διὰ γύψου), περιστρεφόμενοι περὶ ἄξονα κατακόρυφον, διὰ τοῦτο καὶ ἄξονες κληθέντες· ἐπὶ τῶν 4 πλευρῶν ἀνεγράφησαν οἱ νόμοι. Διδακτικῶν σ. 71.

Βασίλειος στοὰ κληθεῖσα οὕτω, διότι ἐκεῖ ἠδρεῦεν ὁ ἀρχὸν βασιλεὺς· [ὁ εἰσπρόχόμενος ἀπὸ τοῦ ἐξω Κεραμικοῦ (ἀγίας Ἰριάδος) εἰς τὸν ἐσω Κεραμικὸν ἔβλεπε τὴν Βασίλειον στοάν ὡς τὸ πρῶτον πρὸς δεξιὰ ἐν τῇ Δ. πλευρᾷ τοῦ Κεραμικοῦ οἰκοδόμημα]· ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτῆς ἀνεγράφησαν κατόπιν οἱ νόμοι, ὅτε ἐσά-

πησαν οί άξονες, τὰ δὲ λείψανα τῶν άξόνων άπέκειντο ἐν τῇ Πρυτανείῳ.

Πρὸς τῷ λίθῳ. Εἶναι ὁ ὄρκιος λίθος ὁ ἐν τῇ άγορᾷ.

Ἄνδριάντα χρυσοῦν. Ὁ άρχων, ὅστις ἐδέχετο δῶρα, ὤφειλε κατὰ τὸν ὄρκον νὰ ἀφιερῶσῃ εἰς τοὺς θεοὺς άνδριάντα χρυσοῦν ἔχοντα ἴσον βάρος πρὸς τὸ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχε δεχθῆ, ὑπολογιζομένων αὐτῶν κατὰ τὸ βάρος ὡς άργυρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ άξία τοῦ άργύρου πρὸς τὸν χρυσὸν ἦτο 1:10, ὁ άρχων άπέτινε δεκαπλάσιον πρόστιμον.

3. Καθάπερ διήρητο καὶ πρότερον. Ἡ διαίρεσις τῶν Ἄθην. πολιτῶν εἰς 4 τάξεις φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ Δράκοντος καὶ πεντακοσιομέδιμοι μὲν φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ πλουσιώτατοι τῶν εὐπατριῶν, ἱππεῖς δὲ οἱ συντηροῦντες πολεμιστήριον ἵππον (ἢ άρμα), ζευγίται οἱ άγρόται οἱ κάτοχοι ἰδιοκτητήτου γῆς (ὡς ἐξετέθη ἐν τοῖς περὶ Δράκοντος) καὶ θῆτες οἱ μισθωταὶ χειρῶνακτες καὶ οἱ πελάται. Ὁ Σόλων διετήρησε μὲν τὰς 4 ταύτας τάξεις μετὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα δὲν ἐδῆλουν πλέον τὰς ἰδιότητας τοῦ πολίτου (ἱππεύς, ζευγίτης) οὐδὲ τὴν ὄλην περιουσίαν αὐτοῦ (ὡς συνέβαινε μέχρι Σόλωνος), ἀλλὰ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τὸ ἀποτελούμενον οὐ μόνον ἐκ τῶν ξηρῶν προϊόντων (οἷα μόνον ἀπέδιδεν ἡ χώρα ἐπὶ Δράκοντος, διότι δὲν ὑφίστατο τότε ἐλαιοκομία καὶ ἀμπελοργία), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑγρῶν (οἴνου καὶ ἐλαίου), ἵνα δοθῆ ὠθησις εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τῆς ἐλαίας καὶ τῆς ἀμπέλου. Ἐάν ὁ Σ. δὲν διετήρει τὰ καθιερωμένα τῶν τάξεων ὀνόματα, ὤφειλε νὰ ὀνομάσῃ τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις πεντακοσιομέτρους, τριακοσιομέτρους καὶ διακοσιομέτρους.

Ὁ Σολ. μέδιμος εἶχε βάρος 54,56 λίτρας, ὁ δὲ μετρητῆς (μέτρον ὑγρῶν προϊόντων, ὡς ἐν Μαντινείᾳ σήμερον ἡ μπότσα = 2 ὀκ. ἢ ἡ τέσσα = 6 1/2 ὀκ.), ὁ άλλως καλούμενος καὶ ἀμφορεύς, εἶχε βάρος 39,39 λίτρας. Εὐνόητον ὅτι ἐν τῇ μεταφράσει πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν: πεντακόσια = τοῦλάχιστον πεντακόσια, τριακόσια = μεταξύ 500 καὶ 300 κλπ. Κατὰ τὰ τιμήματα ἐκανόνισεν ὁ Σόλων τὸ δικαίωμα τοῦ άρχεῖν, τοὺς φόρους καὶ τὴν στρατιωτικὴν

ὑπηρεσίαν (οἱ θῆτες θὰ ἐστρατεύοντο συνήθως ὡς φίλοι καὶ ὡς ἐρέται).

Κωλακρέται (κῶλα, μέλη τοῦ σφαγέντος ἱερείου, — κείροντες) ἢ **κωλαγρέται** (κῶλα — ἀγείροντες, συλλέγοντες) = ἐν τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας οἱ ἀποκόπτοντες ἢ συλλέγοντες κατὰ τὰς θυσίας τῶν πολιτῶν ἐξαιρετικὰ τμήματα τοῦ σφαγίου χάριν τοῦ δωροφάγου βασιλέως (πρὸλ. τὴν σημερ. πλάτην ὑπὲρ τοῦ ἱερέως)· ἐνταῦθεν οἰκονόμοι ἢ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι τῶν βασιλέων, μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας οἱ ταμίαι τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων. — Τὴν αὐτὴν ἱστορίαν ἔχει καὶ ἡ λ. **ταμίας** = ὁ ὑπάλληλος τοῦ βασιλέως ὁ τέμνων καὶ εἰσπράττων ἀπὸ τῶν ὑπικόνων τμημάτων τῶν θυμάτων, εἶτα ὁ εἰσπράττων χρήματα κλπ.

Πωληταί = ἀρχοντες πωλοῦντες (εἰς ἐργολάβους) τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων (πρὸλ. σήμερον. τὸν φόρον τῶν σφαγίων), τὴν κατασκευὴν τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως ὀριζομένων ἔργων, τὰ μεταλλεῖα, τὰ δημευόμενα κτήματα καὶ τὰς περιουσίας τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου καὶ ἄλλα.

Οἱ ἔνδεκα: ἡ ἐκτελεστικὴ ἀρχὴ τῆς πολιτείας τῶν Ἀθ., α) ἔχοντες τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἐπιβαλλομένων ποινῶν καὶ δὴ τοῦ θανάτου — β) δικάζοντες τοὺς ἀπαγομένους πρὸς αὐτοὺς ἦτοι τοὺς ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανομένους κακουργοῦντας — γ) τηροῦντες κατὰ λόγον τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἀμφισβητούμενων ὑπὸ τοῦ δημοσίου κτημάτων καὶ ἐνίοτε εἰσπράττοντες τὰ ὀφειλόμενα.

Ἄτυχῶς οὐδὲν λέγει περὶ στρατηγῶν καὶ ἱππάρχων.

Ἐκκλησίας. Ταύτης μετεῖχον πάντες οἱ Ἀθ. πολῖται ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Περὶ τῶν ἔργων αὐτῆς ἐπὶ Σόλωνος οὐδὲν ἄλλο γινώσκομεν ἢ ὅτι ἐξέλεγε τοὺς ἀρχοντας καὶ ἐζήτει παρ' αὐτῶν εὐθύνας τῆς ἀρχῆς.

Δικαστηρίων. Εἶναι ἡ νῦν τὸ πρῶτον κατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σόλωνος Ἑλικία· οἱ δικασταί, ἡλιασταί, ἐκκληροῦντο κατ' ἔτος ἐκ τῶν (βουλομένων τῶν) πολιτῶν τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων. Ὁ πληθ. δικαστήρια ἐτέθη. διότι ἴσως ἔκτοτε ἀπὸ Σόλωνος ἡ

Ἡλικία πολυπληθῆς οὐσα ὑποδιηρείτο εἰς πολλὰ δικαστήρια. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηναίων περιελάμβανεν αὕτη 6000 δικαστάς, ὑποδιηρείτο δὲ εἰς 10 δικαστήρια, ἐξ 600 δικαστῶν ἕκαστον, ἐξ ὧν ἐδίκαζον 501, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεπλήρουν τοὺς ἐκ νόσου κωλυομένους ἢ ἀποθνήσκοντας τῶν συναδέλφων. Ἐν σοβαραῖς δίκαις τὸ δικαστήριον κατηρτίζετο ἐκ δύο τμημάτων (1001 δικαστῶν), ἐνλίστε δὲ καὶ ἐκ τριῶν (1501).— Ἀμφότερα τὰ δικαιώματα ταῦτα τῶν θητῶν ἦσαν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δωρεὰ ἄδωρα, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχεν ἐκκλησιαστικὸς καὶ δικαστικὸς μισθός.

Α. Ἱπποτροφεῖν. Οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα ±99-300 μέτρων θὰ εἶχον φυσικὰ τὰ μέσα γὰρ παρέχωσι καὶ πολεμιστήριον ἵππον εἰς τὴν πολιτείαν καὶ γὰρ ὑπηρετήσωσιν ὡς ἵππεῖς· ὥστε αἱ δύο γνῶμαι συμδιδάζονται.

Ἀνθεμίων. Ὁ πατήρ Δίφιλος ἀνήκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν θητῶν· ἀλλ' ὁ υἱὸς Ἀνθεμίων εἴτε ἐκ κληρονομίας εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς εὐνοίας τῆς τύχης εὐπορήσας κατελέχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱπέων.

8. Κληρωτὰς ἐκ προκρίτων. Ἡ ἐκλογὴ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν ἀριστοκρατιῶν, ἢ κλήρωσις τῆς δημοκρατίας· ὅθεν τὸ σύστημα τοῦ Σόλωνος μεικτόν.

Κυαμεύειν. Τοῦτο ἐγένετο ὡδε: Ἐντὸς καδίσκου ἐνεβάλλοντο πινάκια, ἐφ' ὧν ἦσαν γεγραμμένα ἀνὰ ἕν τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων πάντων, ἐντὸς δευτέρου δὲ καδίσκου ἰσάριθμοι πρὸς τὰ πινάκια κύαμοι, ἐξ ὧν λευκοὶ μὲν ἦσαν ἕσοι καὶ οἱ ἐκλεκτέοι ἄρχοντες, οἱ δὲ λοιποὶ μέλανες. Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν καδίσκων ἐξήγον συγχρόνως ἀνὰ ἕν πινάκιον καὶ ἕνα κύαμον καί, ἂν ὁ κύαμος ἦτο λευκός, ἐλάγχανε τὴν ἀρχὴν ὁ ὑποψήφιος, οὐ τὸ ὄνομα ἦτο γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ πινακίου, ἄλλως ἀπετύγχανεν.

Ἐκ πεντακοσιομεδίμων Διὰ τί οἱ ταμίαι ἔπρεπε γὰρ εἶναι ἐκ τῆς τάξεως ταύτης;

Τὸ ἀρχαῖον πρὸ τοῦ Δράκοντος.

3. Φυλαὶ τέσσαρες. Ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐνώσεως τῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηναίων οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἦσαν

διηρημένοι εἰς 4 φυλάς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ βίου ἐκάστου, εἰς Αἰγικορεῖς (αἰπόλους, κτηνοτρόφους), εἰς Ἄργαδεῖς (ἐργάτας, γεωργούς), εἰς Ὀπλήτας (ὀπλίτας ἢ χειρώνακτας, τεχνίτας) καὶ Γελέοντας (γελῶντας, αἰγλήεντας, εὐπατρίδας). Ἐκάστης τῶν 4 φυλῶν προϊστάτο εὐπατρίδης, ὁ φυλοβασιλεύς, οἱ δὲ 4 φυλοδασιλεῖς ἦσαν συμπάρεδροι τοῦ βασιλέως· ἀλλ' ὅ,τι ἔπαθε διὰ τοῦ χρόνου ὁ βασιλεύς ἔπαθον καὶ οἱ φυλοδασιλεῖς, διατηρήσαντες μόνον θρησκευτικὰ τινὰ δικαιώματα.

Ἦσαν νενεμημένοι. Ἴσως πρὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς δεικνύει ὁ ὑπερσυντ.

Τριτύς=τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς φυλῆς ἐν Ἀττικῇ. **Ναυκραρία**= $\frac{1}{4}$ τῆς τριτύος ἢ τὸ $\frac{1}{12}$ τῆς φυλῆς. Ὁ ναύκραρος, ὅστις ἐξελέγετο μετὰ τῶν πλουσιωτέρων τῆς ναυκραρίας, ὄφειλε νὰ εἰσπράττη τὸ ὑπὸ τῆς πολιτείας ζητούμενον ἐκ τῆς ναυκραρίας ποσόν, κατανέμων αὐτὸ εἰς τὰ μέλη τῆς ναυκραρίας ἀναλόγως τῆς περιουσίας ἐκάστου, καὶ νὰ ποδῶν τοῦτο εἰς τὴν πολιτείαν, ἅμα δὲ ὄφειλε νὰ ἐπιμελήται καὶ τῆς ναυπηγήσεως μιᾶς νεώς, ἣς ἦτο καὶ πλοίαρχος (ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα, ἐκ τοῦ ναῦν—κραίνειν=ἐπιτελεῖν), χάριν τῶν πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς πολέμων καὶ τῆς ἐμπορίας τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς δὲ νὰ παρέχη καὶ δύο πολεμιστηρίους ἵππους μετὰ τῶν ἱππέων. Ἐκ τῶν ναυκραριῶν μνημονεύεται ἡ Κωλιάς (ἔπου σήμερον ὁ Ἄγ. Κοσμάς).

4. Βουλὴν τετρακοσίους πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Ἄρειου πάγου· ἔργον αὐτῆς τὸ **προβουλεύειν**=τῆς βουλῆς προσύσκεψις, ἣς τὸ πόρισμα, **προβούλευμα**, ὑπεβάλλετο πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἣτις μόνον τὰ προβουλεύματα τῆς βουλῆς συνεζήτει καὶ ἐψήφισε.

Τὴν τῶν Ἀρεοπαγιτῶν. Εἰς ταύτην ἀπέδωκεν ὁ Σόλων μέγα μέρος τῆς ὑπὸ τοῦ Δράκοντος περικοπέσεως ἐξουσίας. Παρέμεινεν αὕτη ἐπόπτῃς τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας ὡς ἐπὶ Δράκοντος, ἀλλ' ἀνέλαθεν εὐρυτέραν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν, διότι ἐπέβαλλε σωματικὰς καὶ χρηματικὰς ποινὰς κατὰ παντὸς ἀκοσμοῦντος καὶ ἐδίκαζε τὰς δίκας φόνου (ἐκ προνοίας) καὶ ἀποπέρας φόνου καὶ

πυρκαϊᾶς (ἐμπρησμοῦ) καὶ ἀποπέρας καταλύσεως τῆς πολιτείας.

Πόλις = ἡ ἀκρόπολις· τὸ πάλαι αἱ πόλεις ἐκτίζοντο ἐπὶ τῶν κορυφῶν ὄρέων χάριν ἀσφαλείας· εἶτα οἱ ἄνθρωποι θαρρήσαντες ἐκτίζον ταύτας ἐν πεδινοῖς παρὰ λόφον ἢ βουνόν, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἐκτίζον τὴν ἀκραν πόλιν ἢ ἀκρόπολιν ἢ ἀπλῶς ἀκραν ἢ πόλιν, εἰς ἣν ἐν ἀνάγκῃ κατέφευγον. Ἡ ἀκρόπολις ἐν Ἀθήναις κατωκεῖτο τὸ πάλαι, ἐχρησίμευσε δὲ ὡς πυρὴν τῆς ὕστερον περὶ αὐτὴν μεγαλυθείσης πόλεως, ἧς παρέμεινε μόνον ὡς ἀκρόπολις.

5. Μὴ θῆται τὰ ὄπλα. Διότι ἤλπιζεν ὅτι οἱ πολῖται θὰ ἐτάσσοντο πρὸς τὴν ἀγαθὴν μερίδα.

9. Εξεῖναι Πᾶς πολίτης βλέπων ἄλλον πολίτην ἀδικούμενον ὑπὸ τινος τῶν ἀρχόντων εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ καταγγέλλῃ τοῦτον εἰς τὴν Ἡλιαίαν, ἣτις ἐζήτηε εὐθύνας ἀπὸ τοῦ κατηγορουμένου· διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἐθίζονται οἱ πολῖται νὰ νομίζωσιν ἑαυτοὺς μέλη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀργανικοῦ σώματος συμπονοῦντες ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασιν ἀλλήλων, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου χαλιναγωγοῦνται αἱ ῥοπαὶ τῶν εὐπατριδῶν πρὸς ἀδικίας καὶ ἀτασθαλίας κατὰ τοῦ πλῆθους.

Ἡ ἔφεσις. Οἱ ἄρχοντες πρὸ τοῦ Σόλωνος ἔκρινον καὶ τὰς δίκας αὐτοτελῶς (ἰδ. κ. 3, 5)· ἀλλ' ἀπὸ Σόλωνος ὁ πολίτης ὁ νομίζων ἑαυτὸν ἀδικηθέντα διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος ἐκδοθείσης ἀποφάσεως εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐφέσεως εἰς τὴν Ἡλιαίαν· τούτου φυσικὸν ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ὅτι οἱ ἄρχοντες βλέποντες τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν ἀκυρουμένας περιορίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ μόνον εἰς τὴν προανάκρισιν (καὶ οὐχ ὡσπερ νῦν προανακρίνειν κ. 3, 5) ἐν τοῖς ἐγκλήμασι, τὰ ὅποια ἕκαστος αὐτῶν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δικάζῃ, τὸν δὲ φάκελον τῆς ἀνακρίσεως ὑπέβαλλον εἶτα εἰς τὸ δικαστήριον, τὸ ἔχον τὴν ἀρμοδιότητα νὰ δικάζῃ τὸ ἐγκλημα τοῦτο.

Κύριος τῆς πολιτείας. Ἐπὶ τὸ ἐδώλιον τοῦ κατηγορουμένου ἐν τῇ Ἡλιαίᾳ παρήλαυνον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οὐ μόνον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότατοι πολιτικοί, οἵτινες χάριν τῆς ἰδίας σωτη-

ρίας μετὰ δακρύων πολλάκις ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λαϊκοῦ δικαστηρίου, τόσον αἰσχυρῶς τραπευόμενοι πρὸ αὐτοῦ.

2. **Ἐπίκληρος**: θυγάτηρ Ἀθηναίου πολίτου μὴ ἔχουσα ἀδελφόν, μέλλουσα νὰ κληρονομήσῃ τὴν πατρῴαν περιουσίαν. Ἐπειδὴ ὁ ἀφανισμὸς τοῦ γένους καὶ τῆς περιουσίας ἐνομιζέτο μέγα κακόν, ἢ ἐπίκληρος ἔδει νὰ νυμφευθῇ καὶ ὁ πλεσιέστατος τῶν συγγενῶν· ἐὰν πολλοὶ ἀντεποιοῦντο ταύτης (οὔσης πλουσίας), τότε ἐγένετο δικαστικὴ πρὸς ἐξακρίθωσιν τίς ὁ πλεσιέστερος συγγενής· ἐὰν ἢ ἐπίκληρος ἦτο πτωχὴ καὶ ὁ πλεσιέστερος συγγενής δὲν ἤθελε νὰ νυμφευθῇ αὐτήν, τότε ὤφειλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτήν μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας, ἵνα νυμφευθῇ ἄλλον συγγενῆ· ἐὰν ἢ ἐπίκληρος ἦτο νυμφευμένη, ἀλλ' ἄνευ τέκνων, διεζεύγνυτο τὸν σύζυγον, ἵνα συζευχθῇ συγγενῆ· καὶ οἱ συγγενεῖς, ἐὰν ἦσαν ἑγγαμιοὶ, ἐχώριζον τὰς συζύγους, ἵνα νυμφευθῶσι τὴν ἐπίκληρον κλπ. Ὁ γεννώμενος υἱὸς ἐλάμβανε τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου.

Οἴονται τινες οἱ περὶ τοὺς τριάκοντα (οἱ ὀλιγαρχικοί).

Καθόλου. Ἴδιον τοῦ νομοθέτου εἶναι νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰ καθ' ὅλου, τοῦ δὲ δικαστοῦ νὰ καθορίζῃ τὰς λεπτομερείας.

Ἐκ τῶν νῦν γιγνομένων. Οἱ Ἀθ. εἶχον καταντήσει φιλοδικώτατοι καὶ στρεψοδικώτατοι καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις σκώπτονται ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν.

10. Τὰ ἔργα τοῦ Σόλωνος κατὰ τὴν χρονικὴν αὐτῶν ἀλληλουχίαν ἐγένοντο ὡδε: α') ἡ ἀποκοπὴ τῶν χρεῶν, β') οἱ νόμοι καὶ γ') ἡ μεταρρύθμισις τῶν μέτρων κλπ· ὅθεν οὐδεμία σχέσις καὶ σύνδεσμος μεταξὺ τῆς σεισαχθείας καὶ τῆς νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως.

Τὴν τῶν μέτρων.. νομισματος. **Νόμισμα**=κέρμα συναλλαγῆς διὰ νόμου ἢ διὰ τῆς συνηθείας καθιερωθὲν εἰς κοινὴν χρῆσιν. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νομισματος τὰ χρήσιμα εἰς τὸν βίον ἐπωλοῦντο καὶ ἠγοράζοντο διὰ καθαρᾶς ἀνταλλαγῆς (ὡς γίνεται καὶ μέχρι σήμερον ἐν πολλοῖς χωρίοις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς μεταπράτας), αἱ δὲ ἀξίαι τῶν ὀνίων ἐξετιμῶντο μεταξὺ τῶν λαῶν, οἵτινες τότε ἦσαν γεωργικοὶ καὶ ποιμενικοί, εἰς